

6.4.2.3 Tuleks luua kindel süsteem, mis võimaldab järelevalvet arenguabiprogrammide tõhususe üle kodanikuühiskonna valdkonnas. EMSK võiks sellises mehhanismis mängida olulist rolli.

6.4.2.4 Loodavad arenguabiprogrammid tuleks kohandada kodanikuühiskonna tegelike vajadustega. Uute kodanikuühiskonna organisatsioonide loomisele suunatud arenguabi võiks saada märkimisväärset tehnilist toetust Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteelt.

6.4.2.5 Pärast Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee korraldatavat foorumit Lääne-Balkani riikidega võib luua EMSK kontaktrühma ning Lääne-Balkani kodanikuühiskonna esindajate vahelise alalise tehnilise töörühma. Töörühm annaks kodanikuühiskonna organisatsioonidele vajalikku abi strateegilise ja rakendusliku tegevuskava väljatöötamisel ning võimaldaks

Euroopa Liidu liikmesriikidel ja Lääne-Balkani riikidel vahetada kodanikuühiskonna tugevdamiseks heade tavade kogemusi ja oskusteavet.

6.4.2.6 Euroopa Liidu 2007.–2013. aasta finantsperspektiivis tuleb territoriaalse koostöö eesmärgi puhul arvestada ka kolmandatele riikidele suunatud rahalisi vahendeid. Kolmandatele riikidele ettenähtud finantsmehhanisme tuleks lihtsustada, tegemata seda aga olemasoleva läbipaistvuse arvelt, ning toetada neid naaberriikide programmide raames. Tuleb kasutada ja levitada selliste programmide nagu CADSES kogemusi.

6.4.2.7 Kodanikuühiskonna arenguabiprogrammide väljatöötamisel peab Euroopa Liit arvestama ka teiste rahvusvaheliste organisatsioonide arenguprogrammidega. Koostööd ÜRO programmide ja spetsialiseerunud teenistustega tuleks süvendada ja laiendada.

Brüssel, 17. mai 2006

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Anne-Marie SIGMUND

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal “Euroopa Liidu kampaania bioloogilise mitmekesisuse säilitamiseks: kodanikuühiskonna panus ja positsioon”

(2006/C 195/24)

13. septembril 2005. aastal palus Euroopa Liidu Nõukogu eesistujariik Austria vastavalt EÜ asutamislepingu artiklile 262 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteel koostada ettevalmistav arvamus järgmises küsimuses: “Euroopa Liidu kampaania bioloogilise mitmekesisuse säilitamiseks: kodanikuühiskonna panus ja positsioon”

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutava põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektsiooni arvamus võeti vastu 26. aprillil 2006. Raportöör oli härra RIBBE.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 427. istungjärgul 17.-18. mai 2006 (18. mai istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 125, erapooletuks jäi 4.

1. Komitee järelduste ja soovitude kokkuvõte

1.1 Bioloogiline mitmekesisus on meie planeedi elu alus ja tagatis. Juba majanduslikust enesehuvist peab inimene püüdlema ökosüsteemide stabiilsuse säilitamise poole. Lisaks kohustab vastutus loodu ees liigilist mitmekesisust säilitama. Bioloogilise mitmekesisuse kaitse ei ole luksus, mida saab endale lubada või millest võiks loobuda.

1.2 Kõige suuremat kasu bioloogilisest mitmekesisusest saab inimene ise, samas on ta ise hetkel selle vähenemise peasüüdlane.

1.3 EMSK on seisukohal, et bioloogiline mitmekesisus on Euroopas endiselt suures ohus. ELi seni võetud meetmetest ei piisa viimaste aastakümnete negatiivsete arengute peatamiseks.

1.4 EMSK tervitab tõsiasja, et kõik Euroopa institutsioonid, aga ka ELi liikmesriigid bioloogilise mitmekesisuse säilitamise konventsiooni lepingupartneritena, on võtnud endale kohustuseks mitte ainult peatada negatiivsed arengud, vaid muuta need vastupidiseks.

1.5 Siiski avaldab EMSK kahetsust, et soovide ja tegelikkuse vahel on väga suured erinevused: ametivõimud ei ole siiani teinud midagi bioloogilise mitmekesisuse säilitamiseks, kuigi neilt seda oodatakse. Tegelikult peaksid nad selles valdkonnas eeskujuks olema, kuid planeerimisotsused ja toetuskavad aitavad tihti kaasa bioloogilise mitmekesisuse ohustamisele. Lisaks on rahastamisperioodil 2007–2013 kokkuhoid ette nähtud just nendes ELi poliitikavaldkondades, mis on bioloogilise mitmekesisuse kaitse seisukohalt eriti olulised.

1.6 Bioloogilise mitmekesisuse vähenemine on vähehaaval hiiliv protsess, mis on arenenud juba pikka aega. Kuna jätkuvalt väheneb nende inimeste hulk, kellel on otsene side loodusliku keskkonnaga, puudutab see otseselt vaid väheseid, mis tähendab, et ka poliitiline surve olukorra muutmiseks on suhteliselt tagasihoidlik. See aga ei tohiks poliitikuid rahustada, pigem tuleks välja töötada vastumeetmed.

1.7 Nii nagu tuleb kodanikuühiskonda paremini teavitada bioloogilise mitmekesisuse säilitamise taustast ja tähendusest, peab korraldama ka kohalike, piirkondlike ja riigiametnike ja -teenistujate koolitust ja haridust, sest paljud ei tea üldse, millega on tegu ning tihti jääb tegutsemiseks vajaka motivatsioonist.

1.8 EMSK peab ELi eesistujariigi kaalutud kampaaniat bioloogilise mitmekesisuse säilitamiseks mõistlikuks; kodanikuühiskond saab sealjuures anda praktilise panuse ning — mis eriti tähtis — aidata kaasa teadlikkuse tõstmisele kõnealuses valdkonnas. Vastav kampaania ei suuda aga korvata olemasolevaid puudujääke, mida EL on endale tunnistanud. Samuti ei tohi mingil juhul jätta muljet, et probleemid tulenevad ainult või eelkõige kodanikuühiskonna vähesest panusest.

1.9 Vaja on positiivsemaid ja praktilisemaid näiteid ja näidisprojekte. Tuleb tõsta teadlikkust maastike ja üldisemalt bioloogilise mitmekesisuse tähendusest ja praktilisest väärtusest. Samuti on vaja avalikkuse eeskujul. Lõppkokkuvõttes on tegu inimkonna olemasolu põhialuste säilitamisega.

2. Komitee arvamuse põhielemendid ja taust

2.1 13. septembril 2005. aastal saadetud kirjas palus Euroopa Liidu Nõukogu eesistujariik Austria Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteel koostada ettevalmistava arvamuse teemal "Euroopa Liidu kampaania bioloogilise mitmekesisuse säilitamiseks: kodanikuühiskonna panus ja positsioon". Kirjas juhatakse tähelepanu sellele, et nii sisulisest kui ka poliitilisest aspektist võiks kõnealune arvamus aidata kaasa nõukogu ja komisjoni püüdele peatada bioloogilise mitmekesisuse vähenemine aastaks 2010⁽¹⁾.

2.2 Kirjas tehakse ettepanek, et EMSK arvamus võiks käsitleda järgmisi aspekte:

- bioloogilise mitmekesisuse vähenemise põhjused;
- kas nõukogu ja komisjoni seni rakendatud meetmed on kõnealuse eesmärgi saavutamiseks piisavad;
- kas ELi erinevad strateegiad on sidusad;
- milliseid meetmeid peaksid komisjon ja liikmesriigid veel rakendama;
- millised tagajärjed on sellel Lissaboni strateegia ja säästva arengu strateegia valguses ning
- milline võib olla kodanikuühiskonna panus.

2.3 Eesistujariigi Austria palve tagamaa on kirjas selgelt ära toodud: "erinevate uurimiskeskuste ja -instituutide, sh EUROS-TATI ajakohased andmed näitavad, et hoolimata seni tehtud jõupingutustest väheneb bioloogiline mitmekesisus Euroopas ja

üle kogu maailma jätkuvalt, kusjuures hetkel ei ole suuna muutust näha. Ka komisjon lähtub oma teatistes ELi säästva arengu strateegia läbivaatamise kohta negatiivsest arengust nimetatud valdkonnas".

2.4 EMSK tänab eesistujariiki selle eest, et see esitas komiteele nimetatud tähtsa küsimuse. Järgnevalt käsitleb komitee iga esitatud küsimust eraldi, vastab teemade kaupa ning pakub ideid võimaliku kampaania korraldamiseks.

3. Üldmärksused

3.1 Bioloogiline mitmekesisus on meie planeedi elu alus. Ilma bioloogilise mitmekesisuseta puudub inimesel ellujäämisvõimalus: taimed, mis muundavad päikesevalgust biomassiks, on meie planeedi nende energia- ja ainevoogude alus, millega inimene on igapäevaselt seotud näiteks hingamisel, toitumisel ja majandamisel. Ka nende liikideta, mis inimese poolt toodetud jäätmepile taaskasutavad ja ümbertöötlevad, ei ole inimese elu ja tegevus võimalik.

3.2 Seega ei ole bioloogiline mitmekesisus midagi sellist, mida ühiskond saab endale lubada, kui see näib oluline, ning millest ta saab loobuda, kui tuleb seada teised, näiliselt tähtsamad prioriteedid. Bioloogiline mitmekesisus on asendamatu.

3.3 2003. aasta keskkonnapoliitika ülevaates⁽²⁾ selgitab komisjon, mis on bioloogilise mitmekesisuse küsimuse puhul kaalul. Bioloogiline mitmekesisus "peegeldab erinevate ökosüsteemide keerukust, tasakaalu ja olukorda. Bioloogiline mitmekesisus täidab mitte ainult tähtsaid eluks vajalikke funktsioone, vaid on ka aluseks olulisele majandus-, puhke- ja kultuuritegevusele".

3.4 Tõlkes tähendab bioloogiline mitmekesisus elu mitmekesisust, kuid seda mõistet on võimalik kasutada eri tasanditel. See võib tähendada nii geneetilist mitmekesisust populatsioonis kui ka teatud elupaiga liigirikkkust.

3.5 Tänu intelligentidele saab inimene bioloogilisest mitmekesisusest kõige enam kasu: mitte ükski elusolend ei kasuta nii paljusid teisi liike kui inimene. Kuid inimene on ka hetkel mitmekesisuse peamine hävitaja. Inimestepoolne liikide jaotamine "kasulikeks" ja "kahjulikeks" on puhtalt majanduslik ja antropotsentriline. Loodus ei tunne sellist jaotust, vaid põhineb tasakaalul, mis suures osas tagatakse tänu eneseregulatsioonile. Bioloogiline mitmekesisus on säästva arengu üks olulisemaid näitajaid.

3.6 Tasakaalu kadumine on probleemiks kõigile, kellele stabiilsus on oluline. Inimene oma mitmekülge, peaaegselt majandusliku tegevusega sekkub ökoloogilisse tasakaalu ning mõjutab seda. Inimene on seda teinud aastatuhandeid ja varem viisid näiteks ekstensiivsed maakasutusvormid sageli uute, jällegi üldiselt stabiilsete süsteemide tekkeni. Siiski on inimese sekkumine bioloogilisse mitmekesisusse tänapäeval enneolematult suur. Inimese loodud paljud võimalused ei põhjusta enam üksnes väikesi muutusi liigikoosluses, vaid hävitavad selle sageli täielikult.

⁽¹⁾ Vt Göteborgi Euroopa Ülemkogu otsust, 15.–16. juuni 2001.

⁽²⁾ KOM(2003) 745/2.

Praegune olukord ja bioloogilise mitmekesisuse vähenemise põhjused

3.7 Praegust olukorda bioloogilise mitmekesisuse säilitamise valdkonnas on eesistujariik oma kirjas EMSK-le kirjeldanud selgelt ja üheselt mõistetavalt (vt punkti 2.3). Eesistujariigi analüüs on kooskõlas ÜRO keskkonnaprogrammi aruandega bioloogilise mitmekesisuse kohta, mille kohaselt väheneb bioloogiline mitmekesisus kogu maailmas kiiremini kui kunagi varem.

3.8 Juba oma 1998. aasta bioloogilise mitmekesisuse strateegias⁽³⁾ juhib EL tähelepanu asjaolule, et olukord Euroopas on ülimalt tõsine. "Euroopa Liidu rikkalik bioloogiline mitmekesisus on sajandite jooksul inimtegevuse tagajärjel järk-järgult vähenenud. Viimaste aastakümnete jooksul on see mõju omandanud tohutud mõõtmed. ÜRO keskkonnaprogrammi aruanne kinnitab, et mõnedes Euroopa Liidu riikides on näiteks liblika-, linnu- ja imetajaliikidest kuni 24 % välja surnud."

3.9 2001. aasta Göteborgi säästva arengu strateegias⁽⁴⁾ öeldakse: "Viimastel aastakümnetel on bioloogilise mitmekesisuse vähenemine Euroopas oluliselt kiirenenud." EMSK juhib tähelepanu asjaolule, et liikide väljasuremise määr on täna 100 kuni 1000 korda suurem looduslikust määra, Utrechti ülikooli uuema uurimuse kohaselt on vastav näitaja isegi 1000 kuni 10 000 korda suurem.

3.10 Bioloogilise mitmekesisuse vähenemise põhjuseid on palju. Üldiselt võib öelda, et taimede ja loomade elupaikade hävitamine või aineine sekkumine sellesse viib bioloogilise mitmekesisuse vähenemiseni. Tegelikud põhjused peituvad looduslike elupaikade killustumises infrastruktuuride ja linnastumise tõttu, toitainete sattumises loodusesse, liiges ehitustegevuses, massiturismis ning vee ja õhu reostumises.

3.11 Euroopa põllumajandusel on siin täiesti eriline, nii öelda kahetine osa. Ajaloolised ekstensiivsed ja äärmiselt mitmekülgsed maakasutusvormid aitasid esialgselt kaasa bioloogilise mitmekesisuse suurenemisele. Kuid paljud niisugused ekstensiivsed maaharimisviisid ei ole ammu enam tasuvad, mistõttu nad asendati intensiivse, st looduslike protsesse enam mõjutava maakasutusega. See mõjutab bioloogilist mitmekesisust kahel erineval moel: ühelt poolt aitab intensiivne põllumajandus kaasa bioloogilise mitmekesisuse vähenemisele, teiselt poolt lähevad seni ekstensiivselt ja looduslähedaselt viljeldud maa harimata jätmise ja pideva söötijätmise või muul eesmärgil kasutamisega kaduma väärtuslikud biotoobid. Põllumajandus võib seega kasutusviisidest sõltuvalt bioloogilist mitmekesisust suurendada või vähendada.

3.12 Olulised põhjused on samuti puittaimede suktessioon, konkurentsitasakaalu nihkumine (muuhulgas toitainete sattumise tõttu loodusesse), metsata maade metsastamine, võõrliikide sissetoomine ja liigne kalastamine.

⁽³⁾ Vrd KOM(1998) 42 lõplik.

⁽⁴⁾ KOM(2001) 264 lõplik.

3.12.1 Uued, seni väheolulised põhjused võivad olukorda tulevikus veelgi halvendada. Euroopa Keskkonnaagentuur nimetab oma hiljutises aruandes⁽⁵⁾ prognoositavat kliimamuutust ekstreemseks, tulevikus võib olla isegi domineerivaks ohuks, mis tingib bioloogilise mitmekesisuse pöördumatu muutumise.

3.12.2 Ka nn rohelise geenitehnoloogia kasutamine kujutab endast võimalikku uut ohtu Euroopa bioloogilisele mitmekesisusele. Geneetilisel muundatud taimede kaubanduslikul viljelemisel oleks teadlaste arvates suur mõju ümbritsevale taimestikule ning seega ka liblikatele ja mesilastele. Sellisele järeldusele jõuti Ühendkuningriigi valitsuse tellimisel tehtud kolmeaastases uuringus, milles osales enam kui 150 teadlast⁽⁶⁾. EMSK kutsub komisjoni üles aktiivselt toetama uurimistegevust kõnealuses valdkonnas.

3.13 Bioloogilise mitmekesisuse kadumise võimalikke tagajärgi võib selgitada konkreetse näite põhjal. Nii on näiteks ÜRO Toitlustus- ja Põllumajandusorganisatsiooni kohaselt tolmeldavate putukate populatsioon kogu maailmas selgelt vähenenud. Õistaimede tolmeldamisviisid on edasi arenenud ning samaaegselt kohandunud tolmeldavate putukate arengule. Neil on omakorda arenenud tõhusamad mehhanismid nektari ja õietolmu kogumiseks, mis aitavad kaasa tolmeldatud taimede seemnete tootmisele ja levitamisele. Putukate abil toimuv risttolmlemine suurendab geneetilist mitmekesisust, parandab seemnete vastupanuvõimet ning parandab saagi kvaliteeti. 70–95 % tolmeldavatest putukatest kuulub kiletiivaliste seltsi (*Hymenoptera*), mille hulka kuulub ka inimeste kasutatav mesilane. Tolmeldavate putukate populatsiooni täheldataval vähenemisel võivad olla hävitavad (ka majanduslikus mõttes) tagajärjed.

3.14 Arvestades bioloogilise mitmekesisuse dramaatilist vähenemist käsitlevate uuringute ja seisukohavõttude rohkust, ei pea komitee vajalikuks käesolevas arvamuses lähemalt uurida üksikuid põhjuseid või üldse tegeleda teadlikkuse suurendamisega kõnealuses küsimuses. Kõik poliitikakujundajad peaksid olema probleemist täielikult teadlikud. Asjaomast teavet olukorra kohta on piisavalt.

3.15 EMSK-l on heameel tõdeda, et kõik Euroopa Liidu institutsioonid väljendavad pidevalt toetust bioloogilise mitmekesisuse säilitamisele. Vaatamata kõikvõimalikele poliitilistele lubadustele ja avaldustele, bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni allkirjastamisele, mille ratifitseerisid kõik 25 ELi liikmesriiki ja Euroopa Liit, ning ELi tasandil vastu võetud mõistlikele looduskaitsealastele õigusaktidele, sh 1979. aasta linnukaitse direktiivile⁽⁷⁾ ning 1992. aasta direktiivile looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta⁽⁸⁾, väheneb bioloogiline mitmekesisus jätkuvalt.

⁽⁵⁾ The European Environment – State and outlook 2005, EEA, november 2005.

⁽⁶⁾ Teadusajakiri Nature, 22.3.2005.

⁽⁷⁾ EÜT L 103, 25.4.1979, lk 1.

⁽⁸⁾ EÜT L 206, 22.7.1992, lk 7.

3.16 Johannesburgis toimunud ÜRO ülemaailmsel säästva arengu tippkohtumisel võtsid osapooled kohustuseks saavutada 2010. aastaks bioloogilise mitmekesisuse kao määra märkimisväärt vähenemine. Euroopa Liit on läinud veelgi kaugemale, võttes kohustuseks peatada bioloogilise mitmekesisuse vähenemise aastaks 2010⁽⁹⁾.

3.17 Bioloogilise mitmekesisuse säilitamine on seega tunnustatud, mõistlik, vajalik, aga ka väga keeruline ülesanne, mille puhul kõik poliitilised tasandid (alates EList kuni kohalike omavalitsusteni) peavad töötama käsikäes kodanikuühiskonnaga ning olema ühiskonnale eeskujuks.

Bioloogilise mitmekesisuse vähenemise poliitiline ja ühiskondlik taust

3.18 Üht põletavat küsimust esitatakse kahjuks liiga harva, olgugi et selle selgitamisega on kiire: millised on poliitilised põhjused, mille tõttu on aastakümneid toimunud mõnikord üsnagi ulatuslik bioloogilise mitmekesisuse vähenemine, ilma et oleks võetud ja rakendatud piisavalt poliitilisi vastumeetmeid?

3.19 Põhjuseid on mitmeid. Üks probleem peitub kindlasti selles, et bioloogilise mitmekesisuse vähenemise näol on tegu väga aeglaselt, vähehaaval ja seega vaevu tajutatavalt kulgeva protsessiga (protsess on võrreldav kliimamuutustega). Probleemi tekkimises ei saa süüdistada "ühete meedet", samuti ei ole olemas "ühete vastumeedet" selle lahendamiseks. Täheldatav bioloogilise mitmekesisuse kadu on viimaste aastate ja aastakümnete miljone tegevuste ja otsuste summa, kusjuures iga üksiku otsuse mõju näib ebaoluline või lausa marginaalne.

3.20 Seega on ühelt poolt alati äärmiselt raske hoiatada langetatavate otsuste eest või need lausa tagasi lükata, tuues põhjuseks bioloogilise mitmekesisuse säilitamise, eriti kui sekkuvad ametiasutused väidavad, et teatud kohal sekkumise mõju saab heastada tasakaalustavate või asendusmeetmete rakendamise teises kohas (kuigi see sageli ei õnnestu).

3.21 Teine arvatav põhjus peitub selles, et suhteliselt lühikesel ajavahemikul on toimunud areng, mis on viinud selleni, et järjest vähem inimesi kogeb ja tajub üldse bioloogilise mitmekesisuse ja maastike tähtsust ja nende muutumist. Oleme teatud mõttes loodusest kaugenemas ja see algab sellest, et järjest vähem inimesi tunneb ja tajub üldse maastike **praktilist**⁽¹⁰⁾ ja **sisemist väärtust**⁽¹¹⁾.

⁽⁹⁾ Vt punkti 31, Göteborgi Euroopa Ülemkogu järeldused.

⁽¹⁰⁾ Maastiku praktiline väärtus, tema majanduslik väärtus on palju laiem kui temast tootmispaigana saadav kasu põllu- ja metsamajanduse jaoks. Näideteks sobivad siinkohal turism või huvitegevus kodupaiga lähedal. Turismi aluseks on liigirikkad, mitmekesised, üldiselt "ilusaks" peetavad maastikud.

⁽¹¹⁾ Maastiku sisemine väärtus on kaheksugune: ühelt poolt on looduse ainukordne väärtus, mida tuleb tunnustada ja kaitsta ja mida ei tohi lasta kaduda ühekülgsel tehnoloogilisel ja majanduslikul kasutuse tagajärjel. Teiselt poolt on maastik väärtuslik kohana, kus inimesed saavad püüelda füüsilise, aga eelkõige hingelise uuestisünni poole ning leida oma koha looduses.

3.22 Enamik inimesi (k.a suurem osa poliitikuteist) ei ole tõenäoliselt teadlikud bioloogilise mitmekesisuse säilitamise ülesande (k.a suure eetilise ja moraalse vastutuse) tegelikust tähendusest ja olulisusest. Nad küll "tarbivad" maastikke, tunnevad rõõmu selle ilust, naudivad vaatepilti, veedavad seal oma vaba aega, teevad sporti, puhkavad. Ja siiski ei tea nad üldse, kuidas maastiku biootilised elemendid, üksikud looma- ja taimeliigid üksteisega kooskõlas maastikke kujundavad ning seega tagavad nende stabiilsuse. Samuti ei taju nad kõnealuse hapra stabiilsuse kui meie elu- ja majandussüsteemi aluse elulist tähtsust. Paljud meie hulgast kogevad loodust vaid harva, mõnikord isegi pigem televiisori ees kui vabas looduses, vaadates filme, mis keskenduvad peamiselt Aafrika ilule, Galápagose saartele või muudele kaugetele kohtadele, kuid ei käsitle Euroopa looduspärandiga seonduvaid probleeme.

3.23 Seega ei ole juhus, et eurooplased on looduskaitseorganisatsioonide imestuseks sageli pigem valmis välja astuma elevandite või Siberi tiigrite kaitseks kui kaitsma Euroopa hams-treid.

3.24 Bioloogilise mitmekesisuse kadumisest saadakse teada juttudest, aruannetest, poliitilistest dokumentidest. Selle negatiivsete tagajärgedega ei puututa aga vahetult kokku. Kohati ei olda seda, mis looduses kaob, ise kunagi näinudki. Inimesed huvituvad teadupärast vaid sellest, mida nad tõeliselt tunnevad ja armastavad ja millest nad loodavad mingit kasu saada.

3.25 Seega on bioloogilise mitmekesisuse probleem igapäevaste kogemuste põhjal üldiselt tuntud, ent samas on see midagi, mis üha sagedamini ei puuduta isiklikult enamikku kodanikest. Väärtused tekivad olukorraga seotusest. Paljud inimesed arvavad, et bioloogiline mitmekesisus ei puuduta neid vahetult, ning seega näevad nad vastutust bioloogilise mitmekesisuse kaitse eest üha vähem isikliku kohustusena — see kantakse üle riigile.

3.26 Bioloogilise mitmekesisuse kaitse sõltub kogu maailmas sellest, millisel määral õnnestub poliitikakujundajatel inimesi taas olukorraga siduda. Inimestele tuleb selgitada, et kõike, mida on võimalik teha, ei pea kohe tegema. Peab tekkima arusaam, et loodusest hoolimiseks peavad inimesed õppima loobuma — see loobumine on inimkonda rikastav. Selle saavutamise peaks olema ELi võimaliku bioloogilise mitmekesisuse säilitamise kampaania üks eesmärke.

3.27 Kuna olukord on selline nagu eelpool kirjeldatud, leiame end alatas olukorras, kus igäüks iseenesestmõistetavalt avaldab poolehoidu bioloogilise mitmekesisuse säilitamisele, samas küsides:

— kas loodust tuleb ikka just seal kaitsta, kuhu kavandatakse uut ümbersõitu;

- kas elupaikade direktiiviga kaitstud loomaliik saab takistada tööstuspiirkonna rajamist, ning
- kas looduskaitse peab tõepoolest (nii) kallis olema?

3.28 Veelgi enam: ajal, mida peetakse majanduslikult keeruliseks, ei nähta looduskaitse mitte elu ja majanduse alust, vaid seda loetakse peasüüdlaseks, mis takistab üht või teist "positiivset" ja majanduse seisukohalt olulist arengut. Ääremärkusena olgu öeldud, et esitatud argumendid on sageli äärmiselt vastu-käivad: kui looduskaitse korralduse tõttu ei ole võimalik ehitada teed, mis tundub inimesele isiklikult tähtis olevat, vangutatakse pead. Kui isiklikku puhke- või vaba aja veetmise kohta soovitakse teega ära lõigata, tulla meeleldi välja maastiku säilitamise argumendiga.

3.29 Loodust nähakse hetkel "vabalt kasutatava ühisvarana", mida vastavalt tööstusliku ja üha enam linnastuva ühiskonna (kes esitab suuri nõudmisi vaba aja veetmisele) majanduslikele nõudmistele on võimalik vähem või rohkem suvaliselt kujundada või mõjutada; ning poliitika väidab sealjuures eksikombel, et tasakaalustavate või asendusmeetmete abi on bioloogilise mitmekesisuse kaitsmiseks piisav.

Nõukogu ja Euroopa Komisjoni seni võetud meetmete mõju

3.30 Nagu olukord näitab, on nõukogu ja komisjoni võetud meetmete mõju seni olnud täielikult ebapiisav. Sealjuures oli ja on komisjoni poolt 1979. aasta linnukaitsedirektiivis ja 1992. aasta elupaikade direktiivis valitud lähenemisviis kaitsta Euroopa looma- ja taimeliikide elupaikasad õige ja mõistlik. Nagu komisjon ise täheldab, peitub otsustav probleem poliitilises tahtes meetmete rakendamisel ja elluviimisel: "**Linde ja looduslike elupaiku käsitlevate direktiivide** rakendamine on olnud keeruline. Enam kui veerand nende kahe direktiiviga seotud rikkumistest on olnud sellised, mille puhul on komisjon pidanud pöörduma kohtusse." ⁽¹²⁾

3.31 EMSK näeb siinkohal kahte erinevat vastutustasandit:

3.31.1 Esimene tasand on poliitiline tasand ning selles vajaka jääv teadlikkus. EMSK jaoks on näiteks täiesti arusaamatu, et nõukogus võetakse liikmesriikide poolt vastu vastavaid looduskaitse direktiive, mida siis liikmesriigid ise ei rakenda või rakendavad ebapiisavalt. EMSK peab seda täiesti vastuvõetamatuks. Poliitika ise tekitab nii tohutu usaldusväärsuse lünga, kui ta ei saa looduskaitse elluviimisega hakkama.

3.31.2 Ebausaldusväärne on ka poliitika, mis esitab nõudmise peatada bioloogilise mitmekesisuse vähenemine 2010. aastaks, ning mis teab, et see on kulukas, aga samaaegselt vähendab finantsperspektiivis asjaomaseid otsustavaid eelarvevahendeid ⁽¹³⁾ vanade ELi liikmesriikide jaoks enam kui 30 % võrra. ELi liikmesriikide riigi- ja valitsusjuhid on ise seadnud

suuna poliitika jaoks, mis ei suuda vastata isegi omaenese nõudmistele. Poliitika ise on halb eeskuju.

3.31.3 Liikmesriigid ei tohi teise vastutava tasandina oma poliitika ebaõnnestumist panna nende süüks, kes looduskeskkonda kasutavad. EMSK on paljudes arvamustes käsitlenud bioloogilise mitmekesisuse säilitamise seisukohalt tähtsate direktiivide puudulikkude rakendamist. Komiteel ei jää muud üle, kui korrata, et niikaua kui bioloogilise mitmekesisuse kaitsele või parandamisele suunatud meetmed ei ole viidud kooskõlla maakasutajate (arusaadavate) majandushuvidega, tuleb maakasutajatele vastu tulla kompensatsioonidega, korvates neile võimalikke rahalisi kahjusid. Veelgi parem alternatiiv oleks motiveerida bioloogilise mitmekesisuse tagamise meetmete rakendamist. Oluline takistus on pärast 16. detsembri 2005. aasta Euroopa Ülemkogu otsust jätkuv ebakindlus Natura 2000 meetmete rahastamise osas ELi tulevase finantsperspektiivi raames. Mis tahes bioloogilise mitmekesisuse säilitamist ja arendamist puudutavad poliitilised lubadused, kui tahes hästi läbimõeldud, on väärtusetud, kui ei ole loodud õigeid majandustingimusi.

3.32 Seetõttu jääb ELi lähenemisviis põhimõtteliselt kasutuks, kui Natura 2000 rahastamise küsimust ei lahendata Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee ja Euroopa Parlamendi soovitatud viisil (st eraldi piisav eelarverubriik Natura 2000 kompensatsioonidele). Seda ei muuda avalikkuse teabekampaaniad, ükskõik kui hea tagamõte neil on.

3.33 Üheks säästva arengu strateegias välja toodud bioloogilise mitmekesisuse säilitamise meetmeks on "ühtse põllumajanduspoliitika vahekokkuvõtte tegemisel põllumajandus- ja keskkonnameetmete parandamine sellisel, et need tagaksid keskkonnateenuste eest tehtavate otsemaksete läbipaistva süsteemi". Komitee märgib kahetsusega, et tegemist on veel ühe olulise ja väärtusliku ettevõtmisega, mis ei ole teoks saanud, ja sellel on olnud kahjulik mõju. Peamine vastutus ei ole siinkohal mitte niivõrd komisjonil kui liikmesriikidel, arvestades nende seisu kohta rahastamise osas.

Kas ELi erinevad poliitikavaldkonnad on piisavalt sidusad?

3.34 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvates ei ole ELi erinevad poliitikavaldkonnad seni kooskõlastatud viisil, mis võimaldaks bioloogilise mitmekesisuse vähenemist peatada. Vastupidi, ELi poliitika tekitab jätkuvalt riske, mida ei ole võimalik heastada olemasolevate tagasihoidlike looduskaitsemeetmetega. Sealjuures ei tee ka juba käimasolevad tegevuskavad ⁽¹⁴⁾ midagi olukorra muutmiseks, ning tundub, et ka praegu väljatöötamisel olevad temaatilised strateegiad ei suuda midagi otsustavalt muuta ⁽¹⁵⁾.

⁽¹²⁾ Vt KOM(2003) 745/2 ja samas sõnastuses KOM(2005) 17.

⁽¹³⁾ Maaelu areng 2007.–2013. aasta finantsperspektiivi 2. rubriigis.

⁽¹⁴⁾ Nt mahepõllumajandusliku tootmise kohta.

⁽¹⁵⁾ EMSK valmistab praegu üksikute strateegiatega kohta ette eraldi arvamusi; siinkohal viidatakse neile.

3.35 Näiteks võiks tuua — lisaks põllumajanduspoliitikale, mida komitee on käsitlenud juba teistes arvamustes — ühe üleeuroopaliste transpordivõrkudega seotud projekti. Doonau jõge, mis on 2880 km pikk ning voolab läbi 10 Euroopa riigi, võib kindlasti pidada Euroopa silmapaistvaimaks jõeks. Selle eluallika ääres on säilinud arvukalt looduslikke paradise, mis tuleks lülitada Natura 2000 võrku. Siiski ütleb Euroopa Liit, et ligi 1400 km (seega pool) jõest — ning need on eelkõige looduslikuna säilinud jõelõigud, nt Straubing-Vilshofenis Saksamaal, Hainburgi lähedal või Wachaus Austrias ning suur osa jõest Ungaris ja peaaegu kogu Bulgaarias ja Rumeenias asuv jõelõik — on laevaliikluse seisukohalt kitsaskohad, mis tuleb kõrvaldada. Nimetatud poliitikaga, mis viib majanduskasvu ja looduskaitse vastandamiseni, provotseeritakse ja kavandatakse konflikte, mida peaks tegelikult säästva arengu ja bioloogilise mitmekesisuse strateegia raames ning seega sidusa poliitika raames hoopis lahendama.

3.36 EMSK nimetatud avaldus piisavalt sidusa poliitika puudumise kohta kehtib mitte ainult sektorite kohta, mida klassikaliselt peetakse looduse ja liikide kaitse seisukohalt probleemseks (nt eelnimetatud transpordi- ja infrastruktuuripoliitika või liiga intensiivne põllumajandus, metsandus ja kalandus), vaid ka selliste poliitikavaldkondade kohta, millel ei näi esmapilgul olevat otsest seost bioloogilise mitmekesisusega.

3.36.1 Näitena võiks siinkohal tuua veiste spongiformse entsefalopaatia vastu võitlemiseks kehtestatud meetmed. Need meetmed hõlmavad loomakorjuse maapinnale vedelema jätmise või mahamatmise täielikku keeldu⁽¹⁶⁾. Talupidajad on kohustatud toimetama surnud loomad kremeerimisasutustesse, mis on äärmiselt kulukas.

3.36.2 Liikide kaitse seisukohalt on tegemist suure probleemiga Euroopa neis piirkondades, kus on endiselt puutumatud metsikute raipesööjate (raisakotkad, hundid ja karud) populatsioonid. Näiteks Astuurias toimetati alates 1990ndatest aastatest kuni 2003. aastani kremeerimisasutustesse keskmiselt ligikaudu 3 000 surnud kodulooma aastas. 2004. aastal aga kasvas see arv asjaomase ELi määruse järjepideva rakendamise tulemusena 20 000ni.

3.36.3 Seega jääb Astuurias looduses (pindala 10 604 km²) "vajaka" umbes 17 000 loomakorjust, mis kuni tolle ajani moodustasid raisakotkaste, huntide, karude ja paljude teiste raipesööjate peamise toiduallika. Võttes aluseks 200 kg looma kohta, on puudujäävat valgusisaldusega biomassi looduses kokku 3 400 tonni⁽¹⁷⁾. Jääb üle oodata, kas 2002. aasta novembris Hispaanias väljaantud kuninglik määrus, mis reguleerib raipesööjate toitmist teatud surnud loomade või nende kõrvalsaadustega, selles osas midagi muudab. Teistes Euroopa Liidu liikmesriikides asjaomased riiklikud meetmed puuduvad.

⁽¹⁶⁾ Lubatud on see ainult äärmiselt keerukate tingimuste korral ja seepärast seda võimalust praktiliselt ei kasutata.

⁽¹⁷⁾ Heitkem põgus pilke sellise olukorra tagajärgedele: Hispaania looduskaitseorganisatsioon FAPAS on paljude aastate vältel jälginud kaeluskotkaid Valle del Trubias. Kuni 2003. aastani oli seal tavaliselt kümme kotkapaari, kellel oli kaheksa kuni üheksa järglast. Kaeluskotkastel ei ole kunagi üle ühe järglast. 2004. aastal langes noorlindude arv neljale. Karukaitsejad teatavad suurest surnud karupoegade hulgast, mille põhjuseks on samuti toidu vähenemine.

⁽¹⁸⁾ KOM(2003) 745/2.

Milliseid täiendavaid algatusi peaksid Euroopa Komisjon ja liikmesriigid rakendama?

3.37 Oma 2003. aasta keskkonnapoliitika ülevaates⁽¹⁸⁾ tunnistab komisjon prioriteetse küsimusena vajadust:

- liikuda säästvama põllumajanduspoliitika suunas;
- muuta ühine kalanduspoliitika keskkonnasõbralikumaks;
- kaitsta paremini pinnast ja merekeskkonda;
- parandada tegevust looduskaitse valdkonnas;
- tuua täpsemini välja bioloogilise mitmekesisuse valdkonnas toimuvad arengud;
- tugevdada bioloogilise mitmekesisuse kaitset rahvusvahelisel tasandil.

3.38 Lisaks teatas komisjon 2007. aasta poliitilises strateegias, et kavatseb uuesti läbi vaadata direktiivi looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta ning linnukaitse direktiivi, et kohandada need uutele teaduslikele teadmistele⁽¹⁹⁾. EMSK tervitaks komisjonipoolset võimalikult peatset selgitust selle kohta, millised on kõnealused uued teaduslikud teadmised ning kui ulatuslik saab olema kõnealune direktiivide läbivaatamine, mis peaks EMSK arvates aitama kaasa Euroopa looduskaitse paranemisele.

3.39 EMSK jaoks ei ole elupaikade kaitse tugevdamine ning selleks vajalike rahaliste vahendite eraldamine mingi küsimus. Looduslike elupaikade ja linnukaitse direktiiv ei ole olnud piisavalt edukad, et tagada üle kogu Euroopa kaitstavad liigid ja elupaigad. Lisaks — ja sellesse peaks EMSK suhtuma kriitiliselt — tegutsetakse liikmesriikides (kuni kohaliku tasandini) nüüdseks moto järgi: see, millel ei ole Euroopa, vaid võibolla ainult riiklik kaitsestaatus, on nõ teise klassi loodus. Kui EL ei rahasta, ei tee ka meie mitte midagi. Veelgi halvem on bioloogilise mitmekesisuse kaitse olukord väljaspool looduskaitsealasid, kus ametivõimude tegutsemine on vaevumärgatav. Bioloogilise mitmekesisuse kaitsmisel ei saa aga piirduda vaid väheste kaitsealadega.

3.40 Sellisest suhtumisest on enam kui selgelt näha, et siiani ei saa suur osa elanikkonnast, aga ka enamik poliitikakujundajatest aru ökoloogilistest seostest üldiselt ning täpsemalt bioloogilise mitmekesisuse kaitse vajadusest. Eelkõige kutsutakse riiklike institutsioonide üles head eeskujuga näitama. Nad peavad üldsusele näitama, et neile on bioloogilise mitmekesisuse kaitse tähtis, et nad on valmis võtma oma territooriumil vastavaid meetmeid, ka siis kui lühiajaliselt oleks majanduslikult "tõhusamad" võimalused.

⁽¹⁹⁾ KOM (2006) 122.

3.41 ÜRO säästvat arengut toetava hariduse dekaadi (2005–2015) tuleks seetõttu kasutada, et algatada ulatuslik kampaania eesmärgiga peatada bioloogilise mitmekesisusega seotud teadmiste ja kogemuste täheldatav vähenemine ning selline tendents ümber pöörata. On vaja suurt, positiivset kampaaniat, mis selgitaks, et loodus ei ole luksus, mida ühiskond endale majandusliku heaolu ajal lubab ning millest majanduslikult rasketel aegadel on võimalik loobuda. Bioloogilist mitmekesisust tuleb ühiskonnale esitada taas kui majanduslikku ja kultuurilis-vaimset väärtust. Looduskaitsest tuleb anda positiivne pilt (ja kas on olemas midagi positiivsemat kui elu põhialuste säilitamine); looduskaitse peab valmistama rõõmu ja olema lõbus ning seda ei tohi näha koormana. Sealjuures tuleb ka selgitada, et kulud, mis on tingitud meie elu looduslike põhialuste jätkuvast vähenemisest, on mitmeid kordi suuremad kui kulud nende kaitsele, ning et kaovad väärtused, mida ei ole võimalik väljendada eurodes ja sentides.

3.42 EMSK jaoks on selge, et EL saab oma looduskaitsepoliitika abil hoolitseda üksnes selle eest, et rakendatakse võetud eesmärgid, mida on võimalik saavutada ainult riikideülesest. Bioloogilise mitmekesisuse kaitse poliitikat tuleb aga rakendada ka riiklikul, piirkondlikul, kohalikul ning isegi eraisiku tasandil. Seega kutsutakse liikmesriike vähemalt samamoodi üles nagu ELi.

3.43 Seetõttu tervitaks EMSK seda, kui komisjon vastava kampaania raames — koostöös keskkonnarühmade ja asjaomaste maakasutajate liitudega — toetaks muu hulgas Euroopa identiteeti tugevdavaid looduskaitse näidisprojekte ja teavitaks neist ulatuslikult avalikkust. Nimetatud tegevuse jaoks oleks kohane nt nn Euroopa roheline ala — valitsusväliste organisatsioonide algatus, mida osaliselt juba toetavad ametivõimud⁽²⁰⁾ ning mille eesmärk on kaitsta elupaikasid, mis on arenenud osaliselt isegi ebainimlike riigipiiride varjus. Nn Euroopa roheline ala, mis ulatub Skandinaaviast Balkani poolsaareni, on (endiselt) Euroopa suurim biotoop.

3.44 Bioloogilise mitmekesisuse kaitse tugevdamise osas rahvusvahelisel tasandil on EMSK seisukohal, et bioloogiline mitmekesisus peab saama kaubandussüsteemi (sh WTO) lahutamatuks osaks kui nn kaubandust mittepuudutav küsimus.

Mõju Lissaboni ja säästva arengu strateegiale

3.45 EMSK piirdub siinkohal avaldustega Lissaboni strateegia kohta. Kommentaarid säästva arengu strateegia kohta on käesolevas dokumendis üleliigsed, sest ühelt poolt on komisjoni vastavasisulises teatises⁽²¹⁾ tehtud avaldused sedavõrd ebamäärased ja mittesiduvad, et bioloogilise mitmekesisuse rangeks kaitseks ei ole sealt midagi loota, ning teiselt poolt käsitleb EMSK nimetatud dokumenti eraldi arvamuses.

3.46 Kui vastab tõele Euroopa Ülemkogu poolt 2005. aasta kevadisel tippkohtumisel Brüsselis esitatud väide, et Lissaboni

strateegia kuulub säästva arengu strateegia alla, tuleks Lissaboni strateegiat korraldada nii, et see mitte ainult ei püüa arvestada ökoloogiliste nõuetega, vaid et see püüab õigeks kuulutatud majandusarengut saavutada nt bioloogilise mitmekesisuse kaitse samaaegse teadliku edendamise abil. Lissaboni strateegia dokumentides ei ole vähimatki märki sellekohasest lähenemisest.

3.47 Komisjon peaks esimesel võimalusel esitama üldülevaate selle kohta, milline pelgalt rahvamajanduslik tähtsus on bioloogilise mitmekesisuse kaitsele Euroopas. Samuti tuleks kirjeldada ja edastada positiivseid näiteid, mis näitavad, et bioloogilise mitmekesisuse kaitse ja majanduslik areng soodustavad teineteist. Lisaks tuleb algust teha ühiskondlikult vajaliku aruteluga väliskulude arvessevõtmise konkreetsete viiside üle.

Kodanikuühiskonna panus

3.48 Kodanikuühiskonna panus bioloogilise mitmekesisuse säilitamisele on tähtis ning kindlasti on võimalik teha veel palju rohkem positiivset. Aga kodanikuühiskonna panus ei saa tasa-kaalustada või kompenseerida seda, mida ametivõimud on hooletusse jätnud või valesi teevad. Kodanikuühiskonnalt suurema panuse nõudmine on õige, kuid see ei tohi juhtida tähelepanu kõrvale ametivõimude tegematajätmistelt.

3.49 EMSK tervitaks väga uut kampaaniat, mida eesistujariik kirjeldas oma 13. septembri 2005. aasta kirjas EMSK-le. Kampaania sisu peaks olema looduse ja bioloogilise mitmekesisuse säilitamise eesmärgil motivatsiooni ja mõistmise edendamine. Vastava haridustööga tuleb alustada väga varakult lasteaeastades ja koolides ning selle eesmärk peaks olema selgitamine, et igaüks peab andma oma panuse inimeste elu põhialuste säilitamiseks. Bioloogilise mitmekesisuse kaitse algab oma elukeskkonnast, sisseostudest, aiakujundusest jne.

3.50 Üksikisikul on kergem tegutseda, kui ta teab, miks ta seda teeb ja et tema tegutsemine on soovitud ja hinnatud ja kui ta saab võtta eeskuju poliitikast. Kampaaniat saaks kasutada selleks, et vahendada alusteadmisi ning leida nn saadikuid bioloogilise mitmekesisuse säilitamiseks: rokkmuusikuid, kirjanikke, näitlejaid, poliitikuid, ajakirjanikke jne.

3.51 Valitsusvälised organisatsioonid, aga ka paljud liitude ja rühmadega mitteühinenud kodanikud aitavad märkimisväärselt kaasa looduse ja liikide kaitsele. Põllumajandustootjad osalevad põllumajanduse keskkonnaprogrammides ja vabatahtlikes algatustes. Paljud muud ühiskonnarühmad tegutsevad pühendunult bioloogilise mitmekesisuse kaitse heaks, nad võtavad endale sageli ülesandeid, mida peaks üheselt täitma riik⁽²²⁾. Mitmed edusammud bioloogilise mitmekesisuse kaitsmisel ei oleks ilma nimetatud tegevusteta olnud võimalikud. Just tänu eraisikutest loodukaitsete, aga ka paljude looduskasutajate tegevusele ei ole tänane olukord veelgi hullem. Poliitika peaks edendama nimetatud tegevust, ja mitte ainult rahaliselt, kuigi ka see on oluline.

⁽²⁰⁾ Nt looduskaitseamet.

⁽²¹⁾ KOM(2005) 658, 13.12.2005 "Säästva arengu strateegia läbivaatamisest – tegevusprogramm".

⁽²²⁾ <http://www.countdown2010.net>

3.52 Sealjuures ei ole tegu mitte ainult praktilise tööga maastikul. Kui poliitika tõepoolest soovib bioloogilise mitmekesisuse vähenemist peatada, peab ta tundma huvi selle vastu, et asjaomase poliitika järele on olemas vastav ühiskondlik nõudlus; võib rääkida ka poliitilisest survest. Sellekohane üksmeel on Euroopa elanikkonna seas kahtlemata olemas. Üheksa ELi kodanikku kümnest leiab, et poliitikakujundajad peaksid tähtsate otsuste vastuvõtmisel pöörama keskkonnahuvidele sama palju tähelepanu kui majanduslikele ja sotsiaalsetele huvidele ("Attitudes of Europeans towards the Environment", EC Eurobarometer, 2004).

3.53 Haridustöö elanikkonna seas on hädavajalik, et mõistetakse poliitiliste meetmete (ka rahaliste väljaminekute) vajalikkust. Kodanikuühiskond saab ja peab siinkohal andma oma

panuse, vajab aga seejuures ametivõimude tuge. Näiteks peavad ametivõimud tagama, et looduskaitset ei käsitletak enam kui "arengu vaenlast", vaid et esitatud küsimustele leitakse sobivad vastused, mis toovad kaasa bioloogilise mitmekesisuse kasvu ja mitte vähenemise.

3.54 Antud kontekstis tervitab EMSK mitmete valitsusväliste organisatsioonide algatust "Countdown 2010"⁽²³⁾, mille eesmärk on, et kõik Euroopa valitsused astuksid samme selleks, et tõepoolest peatada bioloogilise mitmekesisuse vähenemine 2010. aastaks ning et väljakuulutatud poliitilisele eesmärgile järgneksid seega ka vajalikud teod. Kampania näitab: kodanikuühiskonnal ja valitsustel seisab ees pikk nimekiri ülesandeid, mida tuleb üheskoos täita.

Brüssel, 18. mai 2006

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Anne-Marie SIGMUND

⁽²³⁾ Vt Göteborgi Euroopa Ülemkogu otsust, 15.–16. juuni 2001.